

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A119 Porseleinhoen (*Porzana porzana*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

Het porseleinhoen is een kleine (lengte 19-22,5 cm), ralachtige vogel met een groenbruin-kleed met donkere streping en witte vlekken en stippen over het hele lichaam. De hals is leigrijs. De anaalstreek en onderstaart zijn roomwit. De soort heeft groene poten met flinke tenen. De snavel is groengeel met rode basis. De soort heeft een zeer verborgen leefwijze. Zijn aanwezigheid kan het beste worden vastgesteld op grond van zijn roep. Die klinkt als een zweepslag en wordt vooral 's avonds en 's nachts in het late voorjaar ten gehore gebracht. De soort is broedvogel en doortrekker in Nederland en wordt van april tot oktober waargenomen. Vanaf augustus vertrekken onze broedvogels naar de winterkwartieren die waarschijnlijk in zuidelijk en oostelijk Afrika liggen.

Bron: Saxifraga – Luc Hoogenstein

1.2 Relatief belang binnen Europa

Het porseleinhoen heeft een grote verspreiding binnen Europa, van zuidelijk Fenno-Scandinavië tot Zuid-Europa. De landen met de grootste broedaantallen liggen in Oost- en Zuidoost-Europa. De Europese broedpopulatie (exclusief Rusland) van het porseleinhoen wordt geschat op 35.000-60.000 paren. De broedpopulatie in de Europese Unie omvat naar schatting 8.900-21.000 paren. Het aandeel van de Nederlandse broedpopulatie binnen Europa (exclusief Rusland) en de Europese Unie is respectievelijk minder dan 1% en 1-3%.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

De broedpopulatie van het porseleinhoen omvatte naar schatting gemiddeld 220 paren in de periode 2016-2021, waarvan zich ca. 32% in Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://soortpagina.op.natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

B. Bescherming

2. Status

Porseleinhoen *Porzana porzana* (A119). Genoemd in bijlage I van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

Als pionier kan het porseleinhoen gebieden met gunstige omstandigheden snel koloniseren en daar soms hoge dichtheden bereiken. Onder 'gunstige omstandigheden' worden allerlei moerasverlandingssituaties verstaan, afgewisseld door kleinschalig ondiep open water en kale plekken in de vegetatie. In Nederland wordt vooral in laagveenmoerassen en in jonge rietvegetaties gebroed, soms ook in hoogvenen. De broedbiotoop van het porseleinhoen bestaat uit open moerasige terreinen van minimaal 1-2 ha, met voedselarm tot voedselrijk water. De vogel zoekt een permanent (of tenminste gedurende de broedtijd) natte situatie van ongeveer 10 tot circa 25 cm diep water op met een weelderige vegetatie van biezengrassen, zeggen, lisdodden, riet en andere moerasplanten (hoogte in het voorjaar 0,5-1 meter). De soort broedt in het voorjaar vooral in moerassen. Daarnaast zijn laat in het voorjaar ook geïnundeerde uiterwaarden (graslanden) geschikt als broedbiotoop. Het foerageerbiotoop ligt in de omgeving van de nestplaats langs slikranden en onder de dekking van een weelderige vegetatie. De moerasvegetatie mag niet te dicht van structuur zodat het dier er goed doorheen kan lopen.

3.2 Broedecologie

Het nest ligt goed verborgen op een natte plek maar zelden boven meer dan 15 cm diep water. Het porseleinhoen maakt zijn nest in dichte vegetaties van riet, zeggen of grassen boven of nabij ondiep water. Het is een stevige kom in een ophoging van grove stengels en bladeren, bekleed met fijner materiaal en bij voorkeur overhuifd door bladeren en halmen. De eileg is van half april tot half juli, vooral in mei. Het porseleinhoen heeft één tot twee broedsels per jaar, met meestal 8-12 eieren per legsel.

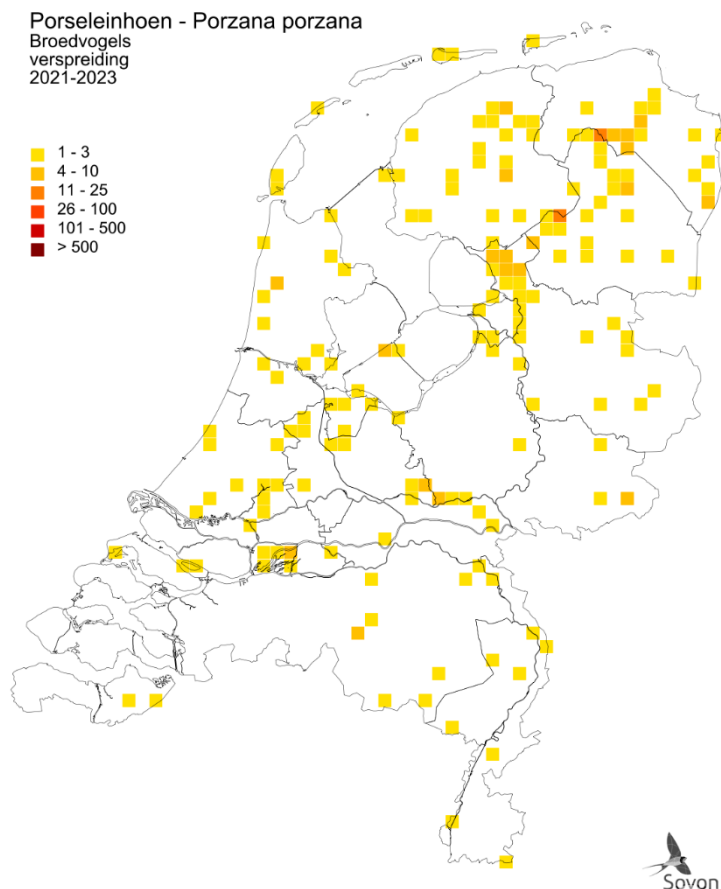
3.3 Voedsel

Het voedsel bestaat vooral uit aquatische insecten(larven), slakken en jonge scheuten, wortels en zaden van waterplanten. Hij eet zelden kleine gewervelden.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse broedpopulatie van het porseleinhoen omvatte naar schatting 100-420 paren in de periode 2018-2023. De grootste concentraties bevinden zich in uitgestrekte moerasgebieden in de noordoostelijke helft van het land, waaronder het Zuidlaardermeergebied en de Wieden. Het voorkomen kan echter jaarlijks sterk wisselen, afhankelijk van de waterstanden en het daardoor ontstaan of verdwijnen van broedplekken. Door natuurontwikkeling in Noordoost-Nederland en afnames in het riviereengebied en in West-Nederland (van der Hut 2018) is het zwaartepunt van de verspreiding verschoven naar het noordoosten van het land. Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

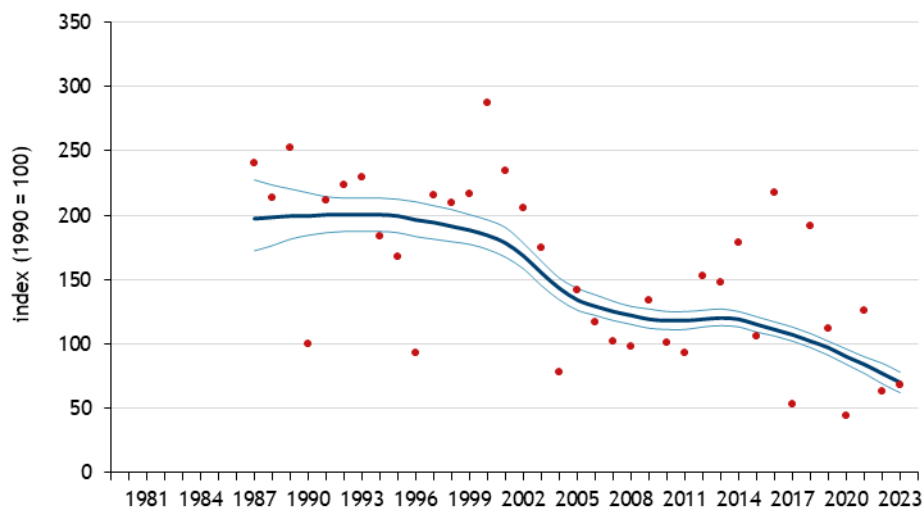
Verspreiding van het porseleinhoen als broedvogel in de periode 2021-2023. Per atlasblok van 5x5 km is het aantal broedparen weergegeven.

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van het porseleinhoen als broedvogel laat op de lange termijn (1990-2023) een matige afname zien, op de korte termijn (2012-2023) een sterke afname.

De populatieontwikkeling op de lange termijn kenmerkt zich door grote schommelingen van jaar tot jaar die de trendbeoordeling bemoeilijken. Daljaren en jaren met grote influxen bij gunstige omstandigheden (inundaties) wisselen elkaar af. Osieck & Hustings (1994) vermoedden een afname in de jaren zestig als gevolg van landschappelijke ontwikkelingen maar de meeste streekavifauna's ondersteunen dit niet. In het riviereengebied, voorheen een kerngebied (SOVON 1987), is het porseleinhoen in ieder geval afgenomen. Piekjaren zoals in 1970, 1978, 1983 en 1987 (Bijlsma *et al.* 2001) komen daar niet meer voor. Dit wordt geweten aan snellere afvoer van water in de uiterwaarden. Door het inslijten van het zomerbed van de rivier, wordt hoog water tegenwoordig minder lang vastgehouden dan vroeger (Kurstjens *et al.* 2020). Uit de overige belangrijke Nederlandse broedgebieden zijn eveneens opvallende fluctuaties bekend, gerelateerd aan locatiespecifieke omstandigheden, die zelden over het hele land synchroon verlopen. Zo leidden herinundaties van delen van de Oostvaardersplassen in 1991 en 1993 tot piekaantallen tot ca. 60 paren, tegen hooguit een kwart daarvan in de overige jaren (Beemster 1997). In de 21^e eeuw is gebleken dat het kunstmatig inunderen van voormalige agrarische gebieden met veel reliëf jarenlang geschikt broedgebied kan opleveren. Voorbeelden daarvan zijn het Houtwiel bij Veenhuizen, maar ook natuurontwikkelingsgebieden bij het Zuidlaardermeer (Dr) (van der Hut *et al.* 2016), en de Onlanden (Dr). In 2012 zijn daar de dijken van de beken Peizerdiep en Eelderdiep (Dr) doorgegraven, waardoor een laag-dynamisch doorstroombroedmoeras van ruim 2.500 ha is gecreëerd in wat voorheen laagveenweidegebied was. Al in het eerste broedseizoen na het onder water zetten van het gebied werden hier 33 paren vastgesteld en in latere jaren maximaal 37 paren (van Boekel *et al.* 2017). Ook natuurlijke voorjaarsinundatie van natuurontwikkelingsgebieden (schaalgraslanden en natte heide heidevelden) in beekdalen (Vledder Aa (Dr) kan tot massale tijdelijke vestigingen leiden (van Dijk 2014). Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

Aantalsontwikkeling van het porseleinhoen als broedvogel. Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022¹

i. Verspreidingsgebied: matig ongunstig

Het verspreidingsgebied is sinds de jaren zeventig iets verruimd maar lijkt op de korte termijn weer te krimpen, waarmee dit aspect beoordeeld is als 'matig ongunstig'.

ii. Populatie: zeer ongunstig

De lange termijntrend (1990-2020) wijst op een matige afname, waarbij de populatieomvang in de periode 2015-2020 zich ook (iets) onder een gunstig niveau voor de populatie bevond. Daarmee is het aspect populatie beoordeeld als 'zeer ongunstig'.

¹ Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

iii. Leefgebied: matig ongunstig

De omvang van het leefgebied is toereikend om de populatie op een gunstig niveau te herbergen. Buiten Noordoost-Nederland zijn echter meer broedgebieden verdwenen dan erbij zijn gekomen, wat kan duiden op kwaliteitsverlies, met name door verdroging van natuurgebieden. Dit aspect is daarom beoordeeld als 'matig ongunstig'.

iv. Toekomstperspectief: zeer ongunstig

Indien de korte termijntrend over de afgelopen 12 jaar (matige afname; 2009-2020) wordt doorgetrokken, dan komt het gunstige populatieniveau verder buiten bereik. Tegelijkertijd worden er beheermaatregelen genomen waar het porseleinhoen van kan profiteren, waaronder het tegengaan van de verdroging van veel potentiële leefgebieden. Of dit op een wijze gebeurt waarop de afname kan stoppen én eerder verlies kan worden goedge maakt is onzeker. Het toekomstperspectief wordt daarmee beoordeeld als 'zeer ongunstig'.

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van het porseleinhoen als broedvogel is in 2022 als zeer ongunstig beoordeeld (Sovon 2024). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is².

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	matig ongunstig	gunstig	gunstig	matig ongunstig
Populatie	matig ongunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig
Toekomstperspectief	matig ongunstig	matig ongunstig	matig ongunstig	zeer ongunstig
Beoordeling SvI	matig ongunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en verbetering van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor de uitbreiding tot een populatie van ten minste 230 broedparen (ministerie van LVN 2026).

6. Drukfactoren

- *Vermesting*: leidt tot een versnelling van de vegetatiesuccessie in moerassen. In laagveengebieden in Friesland met een te hoge stikstofconcentratie kunnen moerassen daardoor (zonder maatregelen) ongeschikt raken voor het porseleinhoen (Provincie Fryslân 2023). De impact van stikstofdepositie voor deze soort is onbekend, maar waarschijnlijk niet verwaarloosbaar.
- *Verdroging*: dit is veruit het belangrijkste knelpunt waarmee waterpeilbeheer een sleutelfactor vormt om gunstig leefgebied voor het porseleinhoen te behouden en/of te ontwikkelen. Veel moerasgebieden kampen met verdroging. Dit speelt het meest in laagveenmoerassen (waar kwel een belangrijke rol speelt), maar ook in het rivierengebied (van der Hut *et al.* 2016, van Kleunen *et al.* 2022) en in hoogvenen (Arcadis 2023, Provincie Drenthe 2023). In veel gebieden zijn jonge moerasverlandingsituaties verdwenen door droogte. In het algemeen geldt dat kunstmatig peilbeheer (met stabiele waterpeilen) er toe leidt dat moeras verbost. In rietmoeras is een (natuurlijk) hoog winterpeil essentieel voor het ontstaan van moerasverlandingsituaties die voor het porseleinhoen van belang zijn.
- *Dynamiek oppervlaktewater*: het voornaamste knelpunt in de uiterwaarden van de Rijntakken is de afgenomen frequentie van overstromingen van graslanden in het late voorjaar en de zomer (Kurstjens *et al.* 2020). Ook de vegetatie is verre van optimaal. In de uiterwaarden zijn weinig kruidenrijke hooilanden te vinden. Die hebben veelal plaatsgemaakt voor graslanden met dichte soortenarme begroeiing. Daarnaast wordt agrarisch grasland, als gevolg van het uitblijven van zomerinundaties, in toenemende mate omgezet in bouwland (met name maïs). Dergelijke gebieden zijn na een voorjaars-/zomeroverstroming niet geschikt (van Kleunen *et al.* 2017b). In hoogvenen leidt een verhoogd waterpeil ter bevordering van hoogveenherstel tot een afname van slikkige oevers, en daarmee afname van foerageerhabitat voor het porseleinhoen (Provincie Drenthe 2023).

²Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNV 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

- *Klimaat*: mogelijke effecten van klimaatverandering die van invloed kunnen zijn op de situatie van het porseleinhoen zijn divers zoals de kwaliteit van het overwinteringsgebied (Afrika), eventuele verdrogingseffecten of de impact van weersextremen. Onduidelijk is echter nog hoe en in welke mate ze de soort gaan beïnvloeden.
- *Verstoring door aanwezigheid*: de invloed van verstoring op het porseleinhoen is beperkt omdat deze zich tussen de vegetatie verbergt (Krijgsveld *et al.* 2022). Verstoring door recreanten kan in kleinere gebieden eerder optreden dan in grotere, met name waar die omgeven worden door wandelroutes. Ten opzichte van voornoemde drukfactoren is de impact van recreatie gering.
- *Sterfte door infrastructuur*: het porseleinhoen wordt als gevoelig beschouwd voor aanvaringen met hoogspanningslijnen (Buij *et al.* 2020).
- *Verlies van leefgebied*: dit is met name vóór de jaren tachtig een belangrijk knelpunt geweest (Bijlsma *et al.* 2001). Omdat het porseleinhoen als broedvogel inmiddels vrijwel uitsluitend nog voorkomt in gebieden met een beschermde status, mag worden verwacht dat areaalverlies van bezet leefgebied niet of nauwelijks meer voorkomt.
- *Versnippering van leefgebied*: op weinig plaatsen zijn er grote oppervlaktes aaneengesloten moerasgebied te vinden. Het gaat vaak om snippers van enkel hectares of minder, vaak omgeven door grasland of bouwland met een agrarische bestemming. Dit is ook te zien op de Natura 2000-leefgebiedenkaart (Sierdsema *et al.* 2016). Bij zenderonderzoek uitgevoerd in het Houtwiel (Friesland) werd bij twee porseleinhoentjes een activiteitsgebied van 450 en 540 m² vastgesteld (van der Hut *et al.* 2016), maar dat betekent niet dat het porseleinhoen aan kleine moerasgebieden gebonden zijn. In de meeste moerassen bevindt slechts een klein deel van het moeras zich in het verlandingsstadium dat geschikt voor deze soort is. De minimaal benodigde oppervlakte moerasgebied voor de regelmatige aanwezigheid van het broedende porseleinhoen ligt volgens van der Hut (2003) tussen 10-20 ha.

Invloeden van buiten Nederland

Het jaarlijkse voorkomen in Nederland is erg wisselvallig. Het uit het verleden bekende snelle verschijnen van grote aantallen na het plots beschikbaar komen van veel biotoop (bijv. na inundaties langs de rivieren in de periode eind mei-begin juli) suggereert een connectie met onbekende buitenlandse broedgebieden. In hoeverre factoren tijdens de trek en in de winter een rol spelen, is onbekend. De afgelopen 25 jaar is het broedareaal in Europa noordwaarts opgeschoven, waarbij een relatie met klimaatverandering wordt verondersteld (Keller *et al.* 2020). De populatie als geheel lijkt ook af te nemen als gevolg verdroging en de daarmee verbonden aantasting van moerasgebieden en wetlands.

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

- Moerasgebieden kunnen geschikt worden gehouden of weer geschikt worden gemaakt door het tegengaan van de verdroging en het kort en open houden van de moerasvegetatie. In rietmoeras is een (natuurlijk) hoog winterpeil essentieel en in het voorjaar een peil van 5-20 cm boven maaiveld. Verouderde (verruigde) rietvegetaties kunnen afgeplagd worden. Jonge rietvegetaties dienen jaarlijks of tweejaarlijks gemaaid te worden.
- Het porseleinhoen kan relatief eenvoudig profiteren van natuurherstel en -ontwikkeling, indien dit resulteert in (permanent) ondiepe plassen met modderige oeverzones en moerasvegetatie. Voor optimaal habitat geeft van der Hut (2003) de volgende richtlijnen:
 - de minimale oppervlakte aaneengesloten moerasgebied bedraagt 10-20 ha;
 - moerasvegetaties beslaan een oppervlak van minimaal 4-8 ha, waarin aaneengesloten moerasvegetatie over een afstand van minimaal 51-100 meter voorkomt;
 - lage moerasvegetaties en grazige vegetaties met een hoogte van 0,5-1 meter in het voorjaar (april-juni) beslaan een oppervlak van minimaal 2-4 ha en komen aaneengesloten voor over een afstand van minimaal 51-100 meter;
 - minimaal 2-4 ha moerasvegetatie of grazige vegetatie (aaneengesloten) staat permanent of periodiek in ondiep water;
 - minimaal 2-4 ha moerasvegetatie of grazige vegetatie (aaneengesloten) wordt jaarlijks gemaaid.
- In de uiterwaarden kan leefgebied voor het porseleinhoen worden gecreëerd door te zorgen voor een minder snelle afvoer van in geulen achterblijvend water. Hierdoor ontstaan ondiep overstroomde kruidenvegetaties die voor het porseleinhoen geschikt zijn. Daarnaast kunnen overstromingsvlaktes gecreëerd/hersteld worden. Dit dient bij voorkeur in reliëfrijke agrarische gebieden/natuurgebieden met grasland te worden gedaan, zoals kronkelwaarden.

- Beekmondingen, zoals te vinden aan de IJssel of Neder-Rijn zouden ook mogelijkheden kunnen bieden voor vernattingsmaatregelen. Belangrijk is de aanwezigheid van kruidenrijk grasland in die overstromingsvlaktes, bij voorkeur bij permanente natte hoeken met moerasvegetatie van zeggen, biezen en liesgras, bijvoorbeeld grenzend aan bestaande permanente moerasgebieden. Voor het porseleinhoen is het belangrijk dat de overstroming plaatsvindt in het late voorjaar en de vroege zomer (eind mei – juli), waarbij er ondiep water blijft staan (van Kleunen *et al.* 2022, Arcadis 2023).
- De impact van recreatie wordt als gering ingeschat. Over het algemeen wordt bij recreatie in de broedtijd een bufferzone van minimaal 100 meter geadviseerd, al kan de situatie tussen locaties verschillen.

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Natuurlijk waterpeil	x	x	
Plaggen verouderde rietvegetaties, maaibeheer rietvegetaties	x	x	
Natuurherstel- en ontwikkeling van natte natuur (zie richtlijnen tekst)	x	x	x
In uiterwaarden voorkomen snelle afvoer in geulen achterblijvend water; creëren/herstellen overstromingsvlakten	x	x	
Vernattingsmaatregelen in beekmondingen	x		
Waarborgen rust		x	

8. Bronnen

- Arcadis. 2023. Natuurdoelanalyse 140 Groote Peel, Provincie Noord-Brabant. Versie 28 februari 2023.
- Beemster N. 1997. Dynamisch waterpeil in de Oostvaardersplassen, effecten op broedvogels in relatie tot de vegetatieontwikkeling. Flevobericht nr. 400. Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Directie IJsselmeergebied, Lelystad.
- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- van Boekel W., Blaauw R., de Bruin J., Oosterhuis R. & Zoer B. 2017. Natuurgebied de Onlanden, vijf jaar na de vloed. De Levende Natuur 118: 6-13.
- Buij R., Jongbloed S., van der Jeugd H., Klop E., Lagerveld S., Limpens H., Meeuwssen H., Ottburg F., Schippers P., Tamis J., Verboom J., van der Wal T., Wegman R., Winter E. & Schotman A. 2018. Kwetsbare soorten voor energie-infrastructuur in Nederland; Overzicht van effecten van hernieuwbare energie-infrastructuur en hoogspanningsleidingen op de kwetsbaarste soorten vogels, vleermuizen, zeezoogdieren en vissen, en oplossingsrichtingen voor een natuurinclusieve energietransitie. Wageningen Environmental Research Rapport 2883.
- van Dijk A.J. 2014. Influx van Porseleinhoenen *Porzana porzana* in het Drents-Friese Wold in mei-juni 2014. Drentse Vogels 28: 47-53.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Fox A.D., Desholm M., Rasmussen P.A.F. & Balsby T.J.S. 2013. Preliminary results from a study of habitat use of radio-tracked Spotted Crakes *Porzana porzana* at a restored wetland in northeast Jutland, Denmark. Wildfowl 63: 115-134.
- van der Hut R.G.M. 2003. Terreinkeus van porseleinhoen, snor en baardman in Nederlandse moerasgebieden. Rapportnummer 02-157, Bureau Waardenburg bv, Culemborg.
- van der Hut R., Dijkshoorn D., Hooymans J., Hylkema J. & van de Kamp J. 2016. Porseleinhoenen peilen: roepactiviteit en habitatkeuze in een Fries laagveengebied. Limosa 89: 97-107.
- van der Hut R. 2018. Porseleinhoen *Porzana porzana*. Pp. 226 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanesi P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G. & Foppen R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- van Kleunen A., Foppen R. & van Turnhout C. 2017a. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017b. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- van Kleunen A., Sierdsema H. & Kampichler C. 2022. Herstelplan leefgebied Porseleinhoen en Watersnip in Natura 2000-gebied Rijntakken. Sovon-rapport 2021/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Krijgsveld K.L., Klaassen B. & van der Winden J. 2022. Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsgevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Kurstjens G., Nijssen M., van Winden A., Dorenbosch M., Moller Pillot H., van Turnhout C. & Veldt P. 2020. Natte overstromingsvlakten in het rivierengebied. Ecologisch functioneren en ontwikkelkansen, rapport 2020/0BN237-RI. VBNE, Driebergen.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LVVN. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- Osieck E.R. & Hustings F. 1994. Rode Lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland. Tech. Rapport 12. Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Provincie Drenthe. 2023. Concept Natuurdoelanalyse Fochteloërveen. Concept 1 juli 2023.
- Provincie Fryslân. 2023. Natuurdoelanalyse Alde Feanen. Concept juni 2023, opgesteld door Opgave Groen, Provincie Fryslân.

- Sierdsema H., van Diermen J., Aarts B., van den Bremer L. & van Kleunen A. 2008. Factsheets van broedvogels in de Natura 2000-gebieden van Gelderland. SOVON-onderzoeksrapport 2008/14. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Sierdsema H., van Kleunen A., van den Bremer L., Sparrius L., Smit J., Gmelig Meyling A., Termaat T., Kranenbarg J., Hollander H., Zollinger R. & Stahl J. 2016. Leefgebiedenkaarten van de Natura 2000-gebieden en PAS-gebieden. Sovon-rapport 2016/21. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON. 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. SOVON, Arnhem.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van (inter)nationaal belang. Sovon-rapport 2024/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Porseleinhoen broedvogel.
<https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/21996>. Geraadpleegd op 26/03/2025.